

NEHLÜDOV'UN RUHSAL DEĞİŞİMİ IŞIĞINDA
TOLSTOY'UN DÜNYA GÖRÜŞÜ

Tolstoy's Worldview in The Light of Nehludov's Spiritual Change

Arş. Gör. Rahman ÖZDEMİR*

Arş. Gör. Özlem ÜNSAL**

Özet

Tolstoy, “Diriliş” (Воскресенье) adlı eserinde Nehludov karakteri üzerinden kendi dünya görüşünü, kişisel psişik değişimlerini ortaya koyar. Karakterine yansıttığı felsefi yönelimler, karakterinin üstlendiği toplumsal rol gibi birçok unsur, bizzat Tolstoy’un yaşamını ve yaşamındaki ideolojik, teolojik, psikolojik gelişimleri yansıtır. Gerçek bir hikâyeden esinlenerek kaleme alınan “Diriliş” (Воскресенье) eseri, yaşlı Tolstoy’un yıllar sonra gençlik yıllarındaki hatalarına bir göz atışı, hatalar karşısında çekilen vicdan azabı, ruhsal arınma arayışı ve İncil’de bulunan nihai kurtuluştur. Otobiyografik nitelikleri barındırmasının yanı sıra dönemin sosyolojik sorunlarına temas etmesi, köhneleşen toplumsal düzene eleştirel yaklaşımı, bozulmuş ast/üst ilişkisine karşı objektif tutum sergilemesiyle eser, oldukça dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Tolstoy, Diriliş, Nehludov, Ruhsal değişim, Dünya görüşü

Abstract

In his work “Resurrection” (Воскресенье) Tolstoy reveals his personal worldview and personal psychic changes through the character Nehludov. Philosophical orientations of the character and many elements such as social role the character undertakes reflect the life of Tolstoy and the ideological, theological and psychological developments in his life. “Resurrection” (Воскресенье) inspired by a true story is a glance of old Tolstoy at his mistakes in his youth after years, the pangs of conscience over these mistakes, search for spiritual welfare and the ultimate salvation in the Bible. In addition to having autobiographical qualities, the work is very remarkable as it touches on the sociological problems of the period, demonstrates a critical approach to the social order, and exhibits an objective attitude towards the superior-subordinate relationship.

Key Words: Tolstoy, Resurrection, Nehludov, Spiritual change, Worldview.

*Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, rahman.ozdemir@atauni.edu.tr

** Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, o.dibekoglu @atauni.edu.tr

Giriş

Tolstoy'un "Diriliş" adlı romanı, ilk kez 1899 yılında, Niva dergisinde yayımlanır. Roman, Nehlödov karakterinin bedensel zevki uğruna işlediği bir hata ve yıllar sonra yüzleştiği bu hata karşısında ruhunu kötülüklerden arındırma yolunda sarf ettiği çabayı anlatır. Nehlödov, jüri üyesi olarak katıldığı mahkeme sırasında yıllar önce bedensel arzularının kurbanı ettiği oda hizmetçisi Katyuşa ile karşılaşır. Katyuşa, adam öldürme ve hırsızlık suçlarından yargılanmaktadır. Nehlödov, hayatı boyunca kendini kaptırdığı eğlenceli yaşamında bir kez olsun bile hatırlamadığı masum kadını karşısında görünce geçmişiyile yüzleşir. Katyuşa'nın kötü yola düşmesinde kendisinin suçlu olduğunu hissederek hatasını telafi etmeye çalışır. Katyuşa'yı kurtarmak için elinden geleni yapar. Onunla evlenme niyetiyle, Sibirya'ya sürgüne gitmeye dahi razı olur. Ancak kadınlık gururu incinen ve hayatına başka bir yön veren Katyuşa, Nehlödov ile evlenmeyi kabul etmez. Nehlödov, ruhuna işleyen hatanın günahından arınmaya çalışırken, geçmişinde ertelediği başka düşünceleri yeniden açığa çıkar. Toprağını köylülere dağıtır, cezaevinde haksız yere yargılanan mahkûmlara yardım etmeye çalışır. Kurtuluşunun son aşamasında İncil ile hayat bulur. Çalışmamızın amacı, Tolstoy'un kendi hayatına dair birçok otobiyografik unsura yer verdiği "Diriliş" adlı romanda Nehlödov karakteri üzerinden yazarın dünya görüşünü, felsefesini ve dini inanç anlayışını ortaya koymaktır.

Nehlödov'un Yaşam Hikâyesinde Tolstoy Biyografisinin İzleri

Tolstoy'un büyük bir titizlikle yarattığı "Diriliş" adlı eserinde, Nehlödov karakterinin romanın başından sonuna dek yaşadığı ruhsal değişimlerin, Tolstoy'un hayat görüşünü yansıttığını söylemek mümkündür. Öyle ki, romanda edebi bir kişilik olarak karşımıza çıkan karakterin yaşamında pek çok otobiyografik özellik yer almaktadır: şiddetli manevi arayışlar, ahlaki yetkinliğe ulaşma çabası, kendini ve çevresini katı bir şekilde yargılama, suçluluk hissi ve dünyada olanlar için sorumluluk duygusu (Gromova, 1997: s. 284). Tolstoy da tıpkı yarattığı karakter gibi yaşamı boyunca hayatı anlamlandırmaya çalışarak ruhunda yaşadığı değişime bir yön vermek istemiş, kendi hayat felsefesini oluşturmaya çalışmıştır. Nehlödov karakteri üzerinden bir anlamda Tolstoy, "*dünyayı, yaşamını, eski kusurlarını, inancını ve temiz öfkelerini gözden geçirir*" (Rolland, 2001: s. 120). Yaşlı Tolstoy¹, genç Nehlödov ile geçmiş zamana yolculuk ederek, hatalarını, vicdan azaplarını, günahlarını anımsar. Bu bağlamda Nehlödov'a dair görüşlerini belirten Roman Rolland, eserde Nehlödov'un yaşadığı ruhsal bunalımların başka bir kimse tarafından yaşandığını, ancak oldukça realist biçimde karaktere yansıtıldığını belirtir ve şöyle ekler: "*Bu başka adam yaşlı Tolstoy'dan başkası değildir*" (Rolland, 2001: s. 120). Sanatına "*Çocukluğum*", "*İlk gençliğim*", "*Gençliğim*" adlı yaşamöyküsünden izler taşıyan eserleriyle başlayan Tolstoy, son yıllarının ürünü olan "Diriliş" eserinde de yaşamından izlere yer vererek, adeta geçmişine bir

¹ "Diriliş" yayımlandığında Tolstoy yetmiş bir yaşındadır.

ayna tutar. Bu bağlamda, Tolstoy, biyografisini yazan Biryukov'a biyografik materyallerin yanı sıra kendisinin sanat eserlerinden de yararlanmasını tavsiye eder (Bıçkov, 1954: s. 690).

Eserin konusunu oluşturan Nehlüdov-Maslova ilişkisini Tolstoy, gerçek bir hikâyeden esinlenerek kaleme alır. İlk zamanlarda "*Koni'nin Hikâyesi*" olarak adlandırdığı eserine can veren olay, Tolstoy'a memur A. F. Koni adlı biri tarafından anlatılmıştır. Koni'nin anlattıklarına göre, mahkeme duruşmasında jüri üyelerinden biri, duruşmada yargılanan kadını tanır. Kadının bir zamanlar bedensel zevki uğruna zorlu hayata mahkûm bıraktığı kişi olduğunu anlar. Aralarında geçen olaydan sonra hizmetçi olarak çalıştığı evden kovularak kötü yola düşen bu kadının adı, Rozaliya Oni'dir. Genç adam, Oni'yle görüşebilmek için görüşme talep eder, onunla evlenmek ister, ancak kadın hapisanede ölür (Şklovski, 1963: s. 690, 691). Eserde Rozaliya Oni'nin yaşadığı kader Maslova'da karşımıza çıkar. Bu noktada Tolstoy, zamanında kendisinin de bir hizmetçi kızı -adı Gaşa- baştan çıkardığını ve Yasnaya Polyana'da köylü bir kadından çocuk yaptığını anımsar.

Nehlüdov'un Değişime Uğrayan Yaşamı Dâhilinde Tolstoy'un Düşünce Dünyası

Tolstoy, Nehlüdov karakterinin asker olmadan önceki öğrencilik yıllarını anlatırken onu oldukça naif, temiz ruhlu bir genç olarak aktarır. Nehlüdov, bu dönemde Katyuşa'ya karşı tertemiz bir sevgi besler. Aralarındaki sevgi öylesine güçlüdür ki, gerek Nehlüdov'u gerekse Katyuşa'yı ahlaki yönden yüceliğe, güzelliğe sevk ederken kötülüklerden, şeytani ihtiraslardan da korur. "*Nehlüdov'un, Katyuşa'ya fiziksel olarak sahip olma gibi bir arzusu yoktu, dahası, Katyuşa'yla arasında böyle bir ilişki olması ihtimali bile ona ürkünç gelirdi*" (Tolstoy, 1984: s. 48).

Katyuşa ile ayrılıklarının üzerinden üç yıllık bir zaman geçmesine rağmen subaylığa terfi etmiş Nehlüdov'da artık hiçbir şey eskisi gibi değildir. Eskiden "*dürüst, özverili*" bir delikanlıyken, sonrasında "*şımarık, bencil, zevk düşkünü*" biri olmuştur. Askerlik öncesi Nehlüdov'un ruhsal yönden yaşadığı bu aşk çocuksu bir mahiyet taşıırken, askerlik yaşantısının onu sürüklediği değişimle bedensel zevke dönüşür. Nehlüdov için, "*kadın artık tadını edindiği bir zevkin en iyi araçlarından biri*"dir (Tolstoy, 1984: s. 49).

Tolstoy, Nehlüdov'un ruh dünyasındaki değişimle hiç sevmediği askerlik yaşantısının, ahlaksal yönden tertemiz bir insanı nasıl baştan çıkarabileceğini gösterir. Yaşadığı olumsuz değişimle Nehlüdov, askerlik yaşantısının getirdiği içki, kumar, sigara gibi kötü alışkanlıklara, soylu kadınların bedensel güzelliklerine kendini kaptırır. Ruhsal yapısına egemen olan "*ben*" kavramı, artık bedensel yapısına hâkimiyet kurmaya başlar ve ruhunda hiç tatmadığı "*bencillik*" hissi gelişir. Bu hisle ruhsal kişiliğini bastıran Nehlüdov, bir zamanlar tertemiz duygularla sevdiği Katyuşa'yı bedensel zevkinin kurbanı eder.

Nehlüdov, yıllar sonra Katyuşa'nın hırsızlık ve adam öldürme suçlarından yargılandığı mahkemede, geçmişteki hatalarıyla yüzleşerek değişime ilk adımını atar. Farkında olmadan kötü yola ittiği Katyuşa'nın başından geçen olaylar, onun hatırlamak istemediği geçmişiyle yüzleşmesini sağlar. Nehlüdov, Katyuşa'dan bedensel olarak yararlandıktan sonra yaşamına, askeri yaşamın getirdiği bencillikle devam eder. Artık hiçte yabancı olmadığı bedensel hazla, evli bir kadın ile ilişki yaşar, sosyal statüsü gereği katıldığı balolarda soylu kadınlarla yakın temaslar kurar. Ne var ki, bu ilişkilerin ahlaksal kişiliğine, ruhsal kimliğine verdiği zararın farkında olmadan geçirdiği amaçsız yaşamıyla yıllar sonra Katyuşa'nın yargılandığı mahkemede yüzleşir. Bu yüzleşmeyle Nehlüdov, çocukluğunda bıraktığı o temiz ruhlu, henüz bozulmamış Nehlüdov'u geri getirebilmek için ruhunu bütün kötülüklerden arındırmaya karar verir.

Ruhunda yaşadığı amansız fırtına, Nehlüdov'un bir zamanlar yitirdiği ahlaksal dünyasına yeni bir yön verir. “*Fikirleri ve duyguları sürekli değişen*” (Troyat, 2010: s.747) Tolstoy'un hayatı boyunca yaşadığı ruhsal ikilemlerin izleri belirir Nehlüdov'da. Tolstoy'un yaşamının sonlarına doğru yöneldiği tanrısal inanç, Nehlüdov'un ruhunu kötülüklerden arındırma amacıyla kendini gösterir: Eserde Nehlüdov'un “*Tanrım, yardım et bana. Yol göster, gel, ruhumda hissedeyim seni, her türlü kötülükten arındır beni*” (Tolstoy, 1984: s. 107) diyen sesi, aslında Tolstoy'un kurtuluş arayışına dair haykırışıdır. Tolstoy'un inanç sancısı üzerine Gorki, “*her şeyin ötesinde onu sürekli ve açıkça kemiren düşünce Tanrı düşüncesidir der.*” (Steiner, 2015: s. 241)

Nehlüdov'un, ruhunu temizlemek, bir zamanlar hayatını kararttığı masum kadını kurtarmak amacıyla verdiği önemli karar, artık Katyuşa için bir anlam ifade etmez. Kadınlık gururunu, Nehlüdov'un kendisine sahip olduğu gece kaybeden Katyuşa, erkeklere karşı beslediği güvensizlik duygusuyla yaşadığı nefretini daha ilk görüşmelerinde Nehlüdov'a hissettirir. İç dünyasına çok fazla tanık olmadığımız Katyuşa, aşkına egemen olan nefret duygusunu bastıramadığı için Nehlüdov'la değil, siyasi suçlulardan iyi kalpli Simonson ile evlenmeyi tercih eder. Nehlüdov'un Tanrı'da bulunduğu kurtuluş, Katyuşa için bu siyasi mahkûma karşı gösterdiği davranış/ilgi olur.

Bıçkov, “Diriliş”in başkahramanının halk olduğunu belirtir. Nehlüdov ise, ahlaki arayışlarıyla dönem Rusya'sının çeşitli sosyal sınıflarını betimlemek için eserin olay örgüsüne yön veren bir karakter görevi üstlenir. Bu nedenle romanda yazarın, yaşamın gerçek sahibinin halk olduğu hakkındaki sözlerinin güçlü ve ikna edici bir şekilde ifade edilmesi tesadüf değildir (Bıçkov, 1952: s. 39). İçinde bulunduğu sınıftan kurtulan Nehlüdov'un aydınlanmış görüşü, mahkeme komedisini, köylü yoksulluğunun dehşetini, özellikle yüksek mevkideki memurların gaddarlığını, var olan bütün sistemin zulmünü ve adaletsizliğini tetkik etmektedir. Bu bakımdan eserde, dönem Rusya'sının içinde bulunduğu durumun

geniş panoraması gözler önüne serilir.² Bu fonda Nehlüdov'un Katyuşa karakteriyle ilişkisi ikinci plana itilir (Gromova, 1997: s. 285). Bir anlamda Nehlüdov-Katyuşa ilişkisi Tolstoy'un diğer eserlerinden farklılık gösterir. “*Bu çiftin hikâyesine ritim ve sıcaklık katan, duygusal yaklaşımlar değil, toplumsal adaletsizliklerin işfa edilmesi ve insanlığın maruz kaldığı sıkıntılara bir çare aranmasıdır*” (Troyat, 2010: s. 745).

Nehlüdov'un geçmişiyle yüz yüze gelmesi, bir zamanlar toprak üzerine savunduğu düşüncelerden uzaklaştığının farkına varmasını da sağlar. Üniversite yıllarında Spencer'in "Sosyal Denge" adlı eserini okur ve onun toprak mülkiyeti üzerine söylediklerinin etkisi altında kalır. Daha o zamanlar bir insanın toprak sahibi olmasının kötülüğünü ve haksızlığını anlar. Askerlik yaşantısıyla uzaklaştığı bu fikir, geçmişiyle yüz yüze geldiği ruhsal muhakemesi sırasında yeniden alevlenir. Eserde geçen Nehlüdov'un şu sözleri, soylu bir aileden gelen Tolstoy'un toprak mülkiyetine dair görüşlerini açıkça ortaya koyar: “*Toprak halkın ortak malıdır. Herkes toprak üzerinde eşit hakka sahiptir. Ancak kimi toprak iyidir, kimisi daha kötü. Herkes iyi olanı almak ister. Eşit olarak dağıtmak için ne yapılabilir? İyi toprağa sahip olan, toprağı olmayana aldığı toprağın ücretini öderse daha iyi olur...*” (Tolstoy, 1984: s. 240).

Tolstoy'un felsefesini yansıtan mülkiyet fikri ışığında Nehlüdov, önce Kuzminsk'te sahip olduğu toprağı köylülere kiralar, daha sonra halalarının köyünde bulunan topraklarını köylülere paylaştırarak oradan gelecek gelirle onların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar. Onun bu davranışlarında maddi varlıklarından vazgeçip ruhsal özgürlüğe kavuşma gayesi açıkça görülür. Bir anlamda “*Nehlüdov dünyevi mallarını bırakıp Tolstoy kılığında son yolculuğuna çıkar.*” (Steiner, 2015: s. 95). Köylülerin içler acısı durumu karşısında düşüncelerinde bir netliğe ulaşan Nehlüdov, o ana kadar göz yumduğu gerçeklerin henüz farkına varabilmenin üzüntüsünü yaşar içinde. Romanda yer alan şu satırlar, halka yakınlığıyla bilinen Tolstoy'un toplum düşüncesini gözler önüne serer: “*Halk tükeniyor, alışmış bu tükenişe; çocuklarının ölmesini, kadınların kendi güçlerinin üzerinde yaptıkları işleri, herkesin, özellikle de yaşlıların yetersiz beslenmelerini olağan karşılar olmuşlar. Halk bu duruma yavaş yavaş geldi, durumun ciddiyetinin farkında değil ve bunun için de şikâyet etmiyor...*” (Tolstoy, 1984: s. 226).

Mahkûmların durumlarını araştırmak amacıyla Petersburg'a gelen Nehlüdov, burada bazı hakikatlerin farkına varır. Bu hakikatler ona Petersburg insanının yaşam tarzıyla köylü halkının yaşam tarzını kıyaslamasına olanak tanır. Yüzleştiği gerçekler onu halka daha çok yakınlaştırır. Böylece ahlaki değerlerini yitirmiş bir toplumun kurbanı olan Nehlüdov, mensubu olduğu soylu toplumunun

² Nehlüdov'un ruhunu arındırmak adına romanda yaptığı yolculuklar, dönemin köhneleşmiş sosyolojik, bürokratik, ekonomik yapısına tanık olmasını sağlar. Nehlüdov yaptığı bu yolculuklarda dönemin en alt tabakasından en nüfuzlu kimselerine kadar yoğun bir insan geçidiyle karşılaşır. İnsanlar arasındaki ast/üst ilişkisinin de ne kadar çirkin boyutlara ulaştığını görür. “*Diriliş*” eseri bu yönüyle N.V.Gogol'un ‘Ölü Canlar’ adlı eserini çağırıştırır.

bütün özelliklerine karşı büyük tiksinti duymaya başlar. Nehlödov'un izlenimlerinde yer eden "taşra-şehir" mukayesesi, Tolstoy'un düşünce dünyasının bir yansımasıdır. "Tolstoy'un diyalektiğinde, kırsal yaşam insanın ruhunu, yalnızca sakin güzellikleriyle değil, aynı zamanda sınıflı toplumdaki sahteliklere ve sömürülere gözlerini açarak da iyileştirir" (Steiner, 2015: s. 94). Nehlödov'un Petersburg yaşamındaki edinimleri kent ile kırsal yaşam arasındaki zıtlığın şiddetini, keskinliğini açıkça ortaya koyar.

Nehlödov'un, cezaevinde Katyuşa'nın yargılanması sırasında jüri üyesi olarak bulunması, onun gene o ana kadar hiç farkına varamadığı adalet ve yargı işlerine olan bakış açısına yenilik kazandırır. Nehlödov'un yaşadığı bu yeniliğin Tolstoy'un devlet düzeni üzerine sahip olduğu düşünceleri yansıttığı söylenebilir. Kimsenin kimseyi yargılama hakkına sahip olmadığını savunduğu düşünceleri, Nehlödov'un ruhunda yaşadığı değişimde kendini gösterir. Cezaevlerini, suçsuz yere hapis yatan mahkûmların yaşadığı acıları, mahkeme oturumlarını, Sibiryaya sürgün sırasında yaşanan mahkûm ölümlerini, açlık ve sefaleti, Tolstoy oldukça realist bir şekilde aktarır. Nehlödov'un, küçük bir çocuğun hırsızlık suçundan acımasızca yargılanması sırasında aklından geçirdikleri, Tolstoy'un yargı ve cezaya dair görüşlerini açıkça yansıtır: "Bir çocuğu suç işlemeye iten sebep, kötü insanların ortaya çıkmasına neden olan, içinde bulunduğu (toplumsal) koşullardır. Bu nedenle de böyle çocukların ortaya çıkmasını istemiyorsak, öncelikle bu şanssız varlıkları suça sevk eden koşulları yok etmeye çalışmamız gerektiği apaçık ortadadır..." (Tolstoy, 1984: s. 127).

Cezaevlerinde suçsuz yere yatan mahkûmların yaşam hikâyelerini dinleyen Nehlödov, adalet denilen kavramın ahlaksızlık boyutuna ulaştığına da şahit olur. Mahkûmlara atılan dayaklar, sefalet, hastalıklar, kirli zindanlar, zor yaşam şartları Nehlödov'u "nedir bütün bunların nedeni?" diye düşünmeye zorlar. Edindiği izlenimlerle Nehlödov'un bu soruya bulduğu yanıt şu satırlarda kendini belli eder: "Görevi, adaleti sağlamak, dini korumak, halkı eğitmek olan kuruluşlarda çalışan memurları şöyle bir aklından geçirdikten sonra, izinsiz içki sattığı için cezalandırılan kadını, hırsızlık yüzünden suçlanan küçük çocuğu, serserilikten yargılanan bir avareyi, kundakçılıktan ceza verilen bir insanı, zimmet suçundan yargılanan bir bankerini düşünerek, Nehlödov, tüm bu insanların yakalanmalarının, tutuklanmalarının ya da sürgüne gönderilmelerinin nedeninin, bu kişilerin adaleti bozmaları ya da kanunsuzluk yapmaları değil, memurların halktan topladıklarıyla zengin olmalarını engelledikleri için olduğu sonucuna vardı" (Tolstoy, 1984: s. 312).

Cezaevlerinde böyle haksız gerekçelerle, acımasızca yargılanan mahkûmların var olduğunu görmek, Nehlödov'un Amerikalı yazar Toro'nun sözlerini anımsamasını sağlar. Şöyle der Toro: "Köleliğin yasalarda öngörüldüğü, savunulduğu bir ülkede dürüst insanlara en çok yakışan yer cezaevidir." Tolstoy'un adaletsizliğe bakış açısı burada şekillenir belki de. Çünkü Nehlödov'un Toro'nun

sözleriyle vardığı sonuç, “*Evet, bu zamanda, Rusya'da dürüst bir insanın hakettiği tek yer cezaevidir*” (Tolstoy, 1984: s. 317) düşüncesi olmuştur.

Nihai Kurtuluş-İncil

Tolstoy hükümet karşıtı ve anti-klerikal görüşlerinden dolayı 1901 yılının başlarında kiliseden aforoz edilir. Yazarın resmi kilisenin ikiye bölünmüşlüğüne ortaya koyduğu “Diriliş” romanı onun kiliseden aforoz edilmesinin nihai nedeni olur (Bıçkov, 1952: s. 571). Nitekim eserde Tolstoy kilise düzenine ve dini inanca olan bakış açısını açıkça dile getirir. Nehlüdov'un yaşadığı ruhsal değişim, onu hayat boyunca uzak kaldığı dine yöneltilir. Tolstoy'un kilise düzenine karşı eleştiri aldığı düşünceleri onun aforoz edilmesine neden olsa da romanda dikkat çekilmesi gereken en önemli husus, finalde Nehlüdov'un İncil'e yönelmesidir. Tolstoy'un böyle bir sonu neden seçtiği sorusundan önce onun kilise düzenine karşı sahip olduğu düşünceleri anlamaya çalışmak gerekir. Romanda, kilise ayinlerinin düzenlenişi sırasında şarabın içine atılan ekmeğin parçalarının dua sonrası Tanrının bedenine dönüşerek ruhun huzura ereceği inancı Tolstoy tarafından şu satırlarla eleştirilir: “*İsa, sadece papazların anlamsız laf kalabalıklarını, ekmeğin ve şarabın üzerindeki böylesine saygısız büyüleri yasaklamakla kalmamış, aynı zamanda başkalarını öğretici olarak nitelendirmeyi ve tapınaklarda dua etmeyi de yasaklamış, herkesin tek başınayken dua etmesini emretmiştir. Kendisinin tapınakları yıkmak amacıyla geldiğini ve tapınaklarda değil, insanın kendi ruhunda, gerçekte dua etmesinin gerektiğini söyleyerek tapınakları yasaklamıştı...*” (Tolstoy, 1984: s. 143). Tolstoy'un yazdığı bu satırlar, aslında onun kilise öğretisine neden karşı çıktığını net bir şekilde ortaya koyar. O, kiliseyi İsa'nın sözlerini çarpıtmakla suçlar. Kilisenin öngördüğü tüm öğretilere karşı çıkar.

Tolstoy'un Nehlüdov için İncil'le baş başa kaldığı sonu yazmasındaki en büyük nedeni, insanın dini kendi içinde yaşaması gerektiği ve böylece gerçek huzura ereceği düşüncesinde görmek mümkündür. Nehlüdov'un İncil'de bulduğu beş buyruğun toplumsal düzeni sağlayacağı yönündeki inancı, Tolstoy'un dünya görüşüne dâhil ettiği dinsel inancın özünü yansıtır. Eserin sonunda, İncil'de yer alan bu beş buyruk şu şekildedir: *İnsanın başka bir insanı öldürmesinin yasak olması, küslerin barışmaları gerektiği; erkeklerin kadın güzelliğinden duyacakları hazdan uzak durmaları, bir kadınla yuva kurduktan sonra ömrünün sonuna dek o kadına sadık kalınmasının gerektiği; insanın yemin ederek bir şeye söz vermemesi gerektiği; hataları affetmek gerektiği; insanların düşmanlarından nefret etmemeleri, onlarla savaşmamaları bunun yerine onları sevmeleri ve yardım etmeleri gerektiği* (Tolstoy, 1984: s. 462, 463). Nehlüdov, beş buyruğu okuduktan sonra ruhunun tamamen arındığını hisseder. Tolstoy'un devlet düzenine karşı çıkışının, bir toplumda düzenin nasıl sağlanabileceği yönündeki görüşleri de bu son sahnede şekillenmiş olur. Tolstoy'un dünya görüşü, Tanrının buyruklarının yerine getirildiği bir dünyada, toplum düzeninin kendiliğinden oluşacağı inancına dayanır.

Sonuç

Romanın başından sonuna kadar yaşadığı ruhsal değişimle Nehludov karakteri, Tolstoy'un felsefesini, dünya görüşünü ortaya koyar. Tolstoy'un yaşam felsefesi, kilise öğretilerinden uzak kişisel din inancına, toprağın şahsi mülkiyetinin söz konusu olmadığı ortak mülkiyet anlayışına, Tanrının buyurduğu ilkelerin yerine getirilerek yaşandığı toplumda düzenin kendinden sağlanabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Tolstoy'un bir ömür boyu zihnini meşgul eden düşünceleri böylece “Diriliş”te kendini göstermiş olur.

Tolstoy'un insanın ruhsal yönden dirilişinin Tanrıya yönelişle mümkün olacağı düşüncesi romanın sonunda kendini gösterir. Nehludov karakterinin finalde baş başa kaldığı Tanrı inancı, Tolstoy'un hayatı boyunca çektiği “inanç sancısı”nın nihayete ermiş halidir. Romanın sonunda Nehludov'un bir mahkûmun ölümüyle hayattaki tek gerçeğin “ölüm” düşüncesi olduğunu fark etmesi ve sonunda Tanrıyla baş başa kalarak İncil'de ruhunun kurtuluşunu sağlayan o satırları bulması bir anlamda adım adım ölüme yaklaşan yaşlı Tolstoy'un yaşamı anlamlandırma arayışının bir sonucudur. Tüm bu değerlendirmelerimiz ışığında denilebilir ki Nehludov karakteri üzerinden Tolstoy, çöktüğünü hissettiği dirilişini, Tanrıya olan inancında bulur.

Kaynakça

- Bıçkov, Sergey. (1952). *L. N. Tolstoy v russkoy kritike*. Moskova: Gosudarstvennoe izdatelstvo.
- Bıçkov, Sergey. (1954). *L. N. Tolstoy*. Moskova: Gosudarstvennoe izdatelstvo.
- Gromova, Lidiya. (1997). “Nehludov”. S. V. Stahorski (Ed.). *Entsiklopediya literaturnih geroyev*, s. 184-285. Moskova: Agraf.
- Rolland, Romain. (2001). *Tolstoy*. İstanbul: Multilingual.
- Steiner, George. (2015). *Tolstoy mu Dostoyevski mi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şklovski, Viktor. (1963). *Lev Tolstoy. Seriya: jizn zameçatelnih lyudey*. Moskova: Molodoya gvardiya.
- Tolstoy, Lev. (1984). *Voksresenie*. Tiflis: Sabçota sakartvelo.
- Troyat, Henri. (2010). *Lev Tolstoy*. İstanbul: İletişim Yayınları.